

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående domänverkets markpolitik, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 293 av herr *Jonasson m. fl.* och II: 256 av herr *Börjesson i Glömminge m. fl.*, har yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* anhålla om att vid försäljning för skogskomplettering av fastigheter tillhörande kronan måtte tillämpas prissättning i överensstämmelse med gällande marknadsvärde, *dels* anhålla om prövning och förslag rörande avveckling av domänverkets markfond i enlighet med vad i motionerna anförts.

I den till utskottet likaledes hänvisade motionen I: 295 av herr *Svanström* har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framställa begäran om att sådana bestämmelser utfärdas för domänverkets markpolitik att dess markinnehav ej må ytterligare öka, att i den mån nyförvärv sker, motsvarande försäljning verkställs av hela fastigheter till aktiva jordbrukare eller genom avstyckning för komplettering av jordbruksfastigheter i enskild ägo, att den värdering av jordbruksfastigheter som sker samordnas med den lokala värderingen inom lantbruksnämnderna samt att lantbruksnämndernas eventuella avstyrkande av domänverkets ansökningar om förvärvstillstånd tillerkännes högsta vitsord.

Slutligen har i motionerna I: 294 av herr *Jonasson m. fl.* och II: 257 av herr *Börjesson i Glömminge m. fl.*, vilka likalydande motioner hänvisats till jordbruksutskottet, yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att medel från domänverkets markfond måtte ianspråktagas för skogsproduktions- och sysselsättningsfrämjande åtgärder i enlighet med vad i motionerna anförts.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för yrkandena, får utskottet hänvisa till motionerna II: 256, I: 295 och II: 257.

Remissyttranden i anledning av förevarande motioner har avgivits av lantbruksstyrelsen, riksräkenskapsverket, statskontoret, domänstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 23 mars 1961 dagtecknade remissyttrande över motionsparet I: 293 och II: 256 uttalat sig sålunda.

Lantbruksstyrelsen anser sig för sin del icke ha anledning ingå på den av motionärerna berörda frågan om storleken av domänverkets markinnehav,
1 — Bihang till riksdagens protokoll 1961. 10 saml. Nr 18

vilken helt nyligen varit föremål för riksdagens övervägande. I anslutning till vad motionärerna anfört om domänverkets inköpsverksamhet vill emellertid styrelsen i korthet anföra vissa synpunkter. Det har nämligen på senare tid visat sig en tendens till att domänverket, förutom att göra inköp av arronderingsmässigt lämpliga tillskott till kronoparkerna, även utökar sitt innehav genom inköp av välbelägna och värdefulla medelstora och större jordbruks- och skogsbruksegendomar i mellersta och södra delarna av landet. Då det härvidlag rört sig om kapitalkrävande objekt som i några fall närmast sig storjordbruks-skogsbruksklassen berör väl dessa inköp icke i så hög grad de allmänna jordpolitiska intressen, som föreligger med avseende å bondejordbruket. Rent allmänt vill emellertid styrelsen i detta sammanhang ifrågasätta om det icke vid investering av statsmedel för domänverkets markinköp bör vara en förstahandsuppgift att inrikta sig på sådana bygder och skogsområden där en statlig insats utöver vad det enskilda näringslivet förmått må anses behövligen för att få till stånd god skogsproduktion och skogsvård och därmed sammanhängande positiva verkningar för näringslivet i bygden.

Motionärerna berör även frågan om domänverkets omfattande markbyten på senare tid med skogsbolagen och ifrågasätter om icke den angelägnaste bytesverksamheten vore den som skulle kunna avse domänverkets mera splittrade innehav i jordbruksbygderna. Motionärerna berör här väsentliga frågor om hur de arronderingsbefrämjande markbytena bör anordnas och bedrivas. Styrelsen vill för sin del vitsorda värdet ur skogsbrukssynpunkt av de stora markbytena inom storskogsbruket och ställer sig positiv till att domänverket söker främja en dylik verksamhet. I lika mån bör det emellertid även ur domänverkets synpunkt rimligen vara ett intresse att rationalisera de domäninnehav, som ligger spridda i jordbruksbygderna. En sådan rationaliseringsverksamhet torde i väsentlig mån föra in på byten med bondeskog eller av lantbruksnämnderna innehavd mark. Det kan här nämnas att sedan statsmakterna år 1959 gjort principiella uttalanden rörande dylik bytesverksamhet och hur prissättningen i sådant sammanhang bör ske har även en dylik bytestransaktion mellan lantbruksorganisation och domänverket nyligen kunnat genomföras i och för förstärkning av ett antal jordbruk i Kronobergs och Jönköpings län.

Det är enligt styrelsens mening önskvärt att denna metod för yttre rationalisering i skogsmarken utnyttjas i all den utsträckning som är möjligt.

I fråga om prissättningen vid domänverkets försäljningar för skogskomplettering åsyftar motionärerna att viss ändring skulle ske rörande de härför av statsmakterna år 1959 angivna principerna. Den av motionärerna här berörda frågan om kapitaliseringsfaktorn vid dylika försäljningar var föremål för en ingående behandling vid diskussioner mellan domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen m. fl. och sedermera beredning inom jordbruksdepartementet innan statsmakterna tog ställning i frågan. De av statsmakterna angivna principerna för prissättningen innebär i huvudsak att priset vid försäljning från domänverket mot vederlag i penningar framräknas med användande av en kapitaliseringsfaktor som motsvarar den s. k. normalräntan, (som hänför sig till genomsnittliga räntekostnaderna för statens upplåning under viss period) medan priset vid markbyten med lantbruksnämnd må ansluta sig till prisnivån vid lantbruksnämndernas köp och försäljningar. Sistnämnda pris motsvarar en kapitaliseringsfaktor som för närvarande och sannolikt för överskådlig tid ligger högre än normalräntan.

Här kan även böra påpekas att domänverkets värderingsprinciper ofta tillämpas även vid värdering för försäljning av arvsfondsfastigheter.

På grund av nu berörda förhållanden torde man i praktiken få räkna med att kronomark, som erfordras för komplettering av jordbruk, icke kommer att kunna lösgöras på annat sätt än genom byten. Emellertid har statsmakterna år 1959 även uttalat att den i vissa områden önskvärda kompletteringen av brukningsenheter med skog synes praktiskt taget kunna ske inom bondeskogsbrukets ram och med utnyttjande av de marktillgångar, som för närvarande finns hos eller kommer att förvärfvas av lantbruksnämnderna.

Om sålunda den ifrågavarande skillnaden i prisnivåer icke torde bli av så stor praktisk betydelse för frågorna om domänverkets avstående av mark, så har erfarenheten visat att den medför icke så ringa olägenheter för verksamheten med skogskomplettering därigenom att den högre prisnivån tillämpas av domänverket även vid dess markinköp. Detta har på många håll medfört att skogsägare spekulerat i försäljning till domänverket i avsikt att kunna utfå ett högre pris än det gängse marknadspriset i orten. Detta förhållande är självfallet ägnat att försvåra dispositionen av det enskilda skogsbrukets tillgångar för lämplig skogskomplettering inom bondeskogsbrukets ram. Lantbruksstyrelsen har tidigare i visst ärende uttalat sig för att lantbruksnämnderna och domänmyndigheterna borde för undvikande av dylika företeelser handlägga frågor om inköp i dylika bygder i samråd och tillämpa ett enhetligt uppträdande i prisfrågan. Lantbruksstyrelsen vill i detta sammanhang återigen uttala önskvärdheten av en dylik handläggning av berörda inköpsfrågor. Då det gäller sagda inköpsprisnivå vill styrelsen nämligen ifrågasätta om ur statsverkets synpunkt anledning finnes att vid domänverkets inköp normalt tillämpa högre pris än den i orten gängse marknadsprisnivån.

På grund av vad sålunda anförts anser styrelsen att de av motionärerna berörda prisfrågorna bör på lämpligt sätt tas upp till behandling ur de synpunkter som styrelsen här ovan angivit.

Riksräkenskapsverket har anfört följande i remissyttrande den 18 mars 1961 över motionsparet I: 293 och II: 256.

De värderingsprinciper, som tillämpas vid domänverkets försäljning av skogsmark, ha ingående behandlats vid 1959 års riksdag. Den av domänstyrelsen använda värderingsmetodiken, enligt vilken avkastningsvärdet beträffande normalskog beräknas efter en diskonteringsfaktor, som är lika med statens normalränta, har därvid godkänts av statsmakterna. Normalräntan, som då utgjorde $4\frac{1}{4}\%$, har sedermera höjts och uppgår nu till $4\frac{3}{4}\%$. Riksräkenskapsverket vill även erinra om att riksdagens revisorer i sin senast avgivna berättelse föreslagit en översyn av nu gällande grunder för normalräntan. Detta förslag har tillstyrkts av remissmyndigheterna. Med hänsyn härtill synes någon ändring av den vid domänverkets försäljning av skogsmark tillämpade värderingsnormen, såsom i föreliggande motioner föreslås, icke nu böra vidtagas.

Det i motionerna framförda förslaget om avveckling av domänverkets markfond tillstyrkes av riksräkenskapsverket.

Statskontoret har i yttrande, dagtecknat den 3 mars 1961, över motionerna I: 293 och II: 256, uttalat följande.

Frågan om prissättningen vid försäljning av kronomark, som berörs av domänverkets medverkan i jordbrukets och bondeskogsbrukets yttre ratio-

nalisering, var föremål för ingående bedömanden vid 1959 års riksdag (prop. 148, jordbruksutskottets utl. nr 30, riksdagens skr. nr 284). Statskontoret är icke berett att på grundval av vad i föreliggande motioner anförs tillstyrka införandet av ändrade värderingsnormer i berörda avseende. Då i motionerna uttalats, att en prissättning grundad på en diskonteringsfaktor av $4\frac{1}{4}$ procent ej överensstämmer med aktuella förhållanden, må påpekas, att diskonteringsfaktorn vid försäljning av skog från domänverket enligt förenämnda riksdagsbeslut är rörlig och lika med den s. k. normalräntan, d. v. s. den genomsnittliga räntekostnaden för statens upplåning, f. n. $4\frac{3}{4}$ procent enligt S.F.S. 397/1960.

Motionärerna ha vidare ansett, att domänverkets markfond borde avvecklas. Härvid har erinrats om de förslag i sådan riktning, som riksräkenskapsverket framlade i yttrande över motionerna I: 354 och II: 435 till 1959 års riksdag. Motionerna avslogos av riksdagen (skr. nr 284). Jordbruksutskottet uttalade (utl. nr 30), att det icke kunde tillstyrka, att någon ändring för det dåvarande skedde av de av riksdagen tidigare bestämda reglerna för dispositionen av markfondens tillgångar. I anslutning härtill framhöll utskottet, att det av riksräkenskapsverket upptagna spørsmålet berördes av det arbete, vilket bedrevs av den år 1953 tillsatta utredningen, som bl. a. hade att överväga domänverkets framtida företagsform (1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna).

Angivna utredning har nu slutfört sitt arbete genom avlämnande av betänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna m. m. (SOU 1960: 32), över vilket betänkande statskontoret avgivit utlåtande den 18 november 1960. Några på betänkandet grundade förslag ha icke än förelagts riksdagen. Med prövningen av frågan om markfondens avveckling hör enligt statskontorets mening anstå i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till betänkandet i fråga.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får statskontoret som sin mening uttala, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Domänstyrelsen har i remissyttrande den 28 mars 1961 över motionsparet I: 293 och II: 256 i huvudsak anfört följande.

I årets motioner vill motionärerna inledningsvis »fastslå att statens markinnehav i regioner där det endast utgör en mindre andel, som dessutom kanske har dålig arrondering, är inte endast principiellt utan även drifts-ekonomiskt omotiverat». I 1960 års motion (II: 589) har denna tankegång närmare preciserats sålunda.

»I regioner där de statliga skogarna utgör en mindre del, t. ex. under 50 procent, förefaller det rimliga vara att statens innehav avvecklas.» Styrelsen anser sig sakna anledning att i nu föreliggande sammanhang ingå på frågan om det driftsekonomiska resultatet inom olika skogsägaregrupper — inom jämförbara delar av landet — men vill däremot i korthet beröra den av motionärerna upptagna *principiella frågan om statligt skogsmarksinnehav*.

Domänverket och dess tjänstemän har i sitt intima, centrala och lokala samarbete med andra skogsägare på grund av sin oberoende och neutrala ställning mycket ofta kunnat utjämna motsättningar, förmedla uppslag och idéer mellan olika delar av vårt land och över huvud taget föra talan för ett samhälleligt riktigt handskande med skogstillgångarna. Den insikt i be-

tydelsefulla skogsfrågor som staten förvärvat genom domänverkets verksamhet har säkerligen varit och är till gagn för hela skogsnäringen. Det gäller inte minst arbetskrafts- och lönefrågor, väg- och andra transportfrågor, skogsvårdsfrågor, virkesmätning m. m. Av dessa skäl är det av stort värde att staten genom egen ekonomisk drift inom skogsbruket medverkar till skogsbrukets utveckling. Statsskogsbruket är emellertid därutöver av särskilt intresse i det att skogen kan behandlas och redovisas som en fristående rörelse. Det är i huvudsak endast staten, kyrkan, allmänningar och stiftelser som kan sköta skogsbruket praktiskt taget utan hänsyn till andra intressen. För kronoskogarna finns ingen annan regel föreskriven än att skogarna skall förvaltas så att de lämnar största möjliga uthålliga och jämna avkastning i pengar. Domänverket kan därvid bl. a. se på långsiktiga investeringsbehov på ett annat sätt än enskilda oftast har möjlighet att göra. För skogsindustriens behov av en jämn och säker råvarutillförsel — till gagn även för skogens och industriens arbetare — är ett visst statsskogsinnehav av påtaglig betydelse.

Vad nu sagts gäller även för södra Sveriges blandade jordbruks- och skogsbruksbygder. Södra Sverige innesluter stora delar av både vårt lands bästa och sämst utnyttjade skogsmarker. Den form av skogshantering, som domänverket bedriver, bör ha en mission att fylla även inom dessa områden, där andra skogsbruksformer dominerar. Ehuru staten i dessa landsdelar ägt förhållandevis liten andel av skogsmarksarealen har den som skogsägare sedan länge där gjort betydande insatser för omhändertagande av vanvårdade marker. Sådana marker finnes i betydande grad alltjämt. I skogsbygdernas avfolkningstrakter i södra Sverige bör även domänverket ha en uppgift att fylla genom att där efter hand förvärva och sammanföra ledigblivna mindre enheter och därstädes etablera rationella skogliga driftsformer med alla de krav som därmed sammanhänger i fråga om långsiktiga kostnadskrävande investeringar och ansvar för arbetskraftens sysselsättning, allt till gagn för bygdens näringsliv.

Domänverkets medverkan i den yttre jordbruksrationaliseringen

Enligt motionärernas uppfattning bör domänverkets markpolitik bättre bringas i överensstämmelse med gjorda uttalanden och av riksdagen fattade beslut beträffande grunderna för rationaliseringsverksamheten.

Styrelsen vill i detta sammanhang erinra om att denna fråga utförligt behandlats vid 1959 års riksdag (prop. nr 148 och jordbruksutskottets utlåtande nr 30) sedan domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen var för sig i promemorior och skrivelser till Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet redovisat sina synpunkter. Sedermera har i dessa frågor ett flertal överläggningar ägt rum mellan de båda styrelserna om det praktiska förfaringssättet vid realiserandet av riksdagens beslut. Detta har bl. a. lett till upprättandet av ett av lantbruksstyrelsen efter samråd med domänstyrelsen utfärdat »meddelande» benämnt »Om utbyte av mark mellan statsskogsbruket och bondeskogsbruket» vilken publikation i dagarna kommer att tillställas — förutom lantbruksnämnder m. fl. — bl. a. samtliga överjägmästare och revirförvaltare inom domänverket.

I anslutning till detta vill styrelsen betona att styrelsen självfallet i enlighet med statsmakternas beslut ställer sig positiv till dokumenterade behov av ianspråktagande av kronomark för jordbruksrationaliseringen — vare sig denna medverkan bör ha formen av markbyte eller markförsäljningar — såvida icke i det enskilda fallet ur domänverkets egen synpunkt

något alldeles speciellt skäl pekar på det olämpliga i att verket i detta fall avhänder sig marken. Anledningen till att denna verksamhet icke fått större omfattning än vad som förevarit kan sägas vara att antalet framställningar om köp eller byten varit ganska begränsat. Detta förhållande kan ha skilda orsaker. Kompletteringsbehovet kan sålunda även enligt lantbruksorganisationernas egna uttalanden i huvudsak tillgodoses inom bondeskogsbrukets egen ram. Intresset för förvärv av kompletteringsskog är måhända i många fall ej heller längre så stort. Detta intresse torde för det mesta vara starkt beroende på priset för kompletteringsmarken. I den frågan avgav styrelsen i vad avser försäljning av mark till jordbruksutskottet den 17 februari 1959 ett remissyttrande i anledning av motionerna I: 66 och II: 88 till 1959 års riksdag. Statsmakternas åsikt på den punkten har klart preciserats i jordbruksutskottets utlåtande nr 30 år 1959 (sid. 82) vari bl. a. uttalats följande.

»Den av domänstyrelsen använda värderingsmetodiken har vid tidigare tillfällen av riksdagen godkänts som lämplig för värdering av skog vid försäljning från domänverket. Den innesluter en diskonteringsfaktor som numera är lika med den s. k. normalräntan (d. v. s. den genomsnittliga räntekostnaden för statens upplåning, för närvarande 4,25 procent). Denna metodik får anses ge ett rättvisande värde av skog i domänverkets hand. Skulle domänverket avstå skog mot lägre ersättning får detta anses strida mot förut berörda princip.

Det synes därför utskottet självklart, att när domänverket har att avstå skog och skogsmark för rationaliseringsändamål ersättningen skall beräknas enligt förenämnda värderingsprincip, då avståendet sker mot betalning i penningar.»

Riksdagen beslöt, i enlighet med utskottets hemställan, godkänna vad utskottet anfört rörande kronans medverkan i den yttre rationaliseringen samt angående villkor vid försäljning och byten av domänverket tillhörig mark.

Då nu motionärerna ånyo tagit upp denna prisfråga synes detta bero på att de förbisett att enligt 1959 års riksdagsbeslut diskonteringsfaktorn vid domänverkets värderingar för skogsmarksförsäljningar skall anknyta till den s. k. normalräntan. Denna normalränta, som årligen fastställs av Kungl. Maj:t enligt vissa regler, är numera $4\frac{3}{4}\%$ (ej $4\frac{1}{4}\%$ som motionärerna angivit). Detta gör att skillnaden mellan domänverkets värderingspris i jämförelse med lantbruksnämndernas »marknadspris» icke är så stor. Och till detta kommer de förmånliga försäljningsvillkor som gäller i fråga om avbetalningsköp vid försäljning från domänverket av fast egendom, vilket bl. a. innebär att domänstyrelsen, om skäl därtill föreligger, medger en amorteringstid av upp till 20 år. Det bör därvid uppmärksammas att räntan vid dessa avbetalningar icke ändras under »lånets» löptid och att densamma utgår efter samma procent som gällande normalränta vid kontraktets upprättande och alltså enligt samma procent som vid skogsvärderingen tillämpats vid diskontering av den framtida virkesavkastningen. Genom riksdagens beslut har hänsyn tagits till de krav som i debatten vid olika tillfällen framförts om angelägenheten av att den vid värderingen tillämpade diskonteringsfaktorn så nära som möjligt bör sammanfalla med den låneränta köparen har att räkna med vid köpeskillningens amortering.

För belysning av domänstyrelsens inställning till gjorda framställningar om medverkan i jordbruksrationaliseringen vill styrelsen meddela följande.

Domänverkets *markförsäljningar* för *jordbruksändamål* under 10-årsperioden 1951—1960 har omfattat ca 6 200 ha inägojord och ca 5 700 ha skogsmark. Större delen av dessa arealer belöper på försäljningar av jordbruksdomäner. Dock ingår även ett antal smärre försäljningar från domänverkets skogsförvaltning för kompletteringsändamål. Antalet inkomna framställningar av sistnämnda art under åren 1955—1960 har sammanlagt utgjort 117 st. Av detta antal ärenden har hittills slutbehandlats 74, medan 43 ännu ej slutbehandlats. Av de slutbehandlade har 31 lett till försäljning, medan 43 föranlett avslag. Anledningen till huvudparten av dessa avslag har varit antingen att lantbruksnämnderna (i vissa fall överlantmätares) avstyrkt försäljningen och att domänstyrelsen delat nämndens uppfattning eller att ärendet underställts Kungl. Maj:ts prövning, och att denna prövning lett till att framställningen avslagits. En uppfattning om det blivande resultatet av de ännu icke slutbehandlade 43 ärendena kan möjligen erhållas genom frekvensen försäljningar — avslag, beträffande under åren 1955—1960 slutbehandlade ärenden (omfattande alltså även vissa före 1955 inkomna ärenden). Denna frekvens har varit: 67 % försäljningar och 33 % avslag.

I fråga om *markbyten* har motionärerna uttalat att ett aktivare engagemang från domänverkets sida i bytesverksamheten när det gäller mindre komplex är berättigade krav.

Styrelsen vill med anledning av detta uttalande först erinra om de mycket omfattande bytena med de större *skogsbolagen* under senare år.

För perioden 1951—1960 upptar dessa byten följande arealer:

	Summa landareal för båda parter tillsammans
Genomförda byten	ca 200 000 ha
Påbörjade »	» 120 000 »
Planerade »	» 120 000 »

Dessa bolagsbyten har genom sekundärbyten eller åtföljande smärre försäljningar även viss betydelse för bondeskogsbruket. Bytena med bolagen har hittills framför allt berört övre och mellersta Norrland men verksamheten har nu även utsträckts till sydligare delar av landet.

Markbyten har även skett, påbörjats eller planerats med *enskilda markägare*.

För perioden 1956—1960 utgöra dessa byten:

	Antal enskilda markägare	Summa landareal för båda parter tillsammans
Genomförda byten	71	ca 1 900 ha
Påbörjade »	17	» 2 900 »
Planerade »	23	» 2 200 »

Handläggningen av dessa senare bytesärenden är ofta omständlig samt kostsam och leder kanske ändå inte till något resultat, då det till sist ej sällan visar sig att motparten saknar vilja eller möjlighet att erlagga uppkommande ståndskogslikvid.

Frågan om markbyten mellan domänverket och *lantbruksnämnderna* var i samband med 1959 års riksdag föremål för särskilda uttalanden från stats-

makternas sida. Sedermera har vid överläggningar mellan domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen uppdragits vissa närmare handlingslinjer för denna bytesverksamhet, för vilket redogjorts i förutnämnda av lantbruksstyrelsen utfärdade »meddelande». Domänstyrelsen vill i detta sammanhang omnämna att lantbruksstyrelsen våren 1960 — genom lantbruksnämnderna i Gävleborgs och Kopparbergs län samt söder därom — föranstaltade om en inventering av i nämndernas ägo befintliga fastigheter som enligt deras åsikt voro disponibla för byte med domänverket. Inventeringen utvisade att detta ägoinnehav var ganska begränsat. Totalt utgjorde bytesarealen för samtliga ifrågavarande 22 lantbruksnämndsområden:

Disponibelt för byte	Skogsmark	Åker
a) omedelbart	648 ha	59 ha
b) ev. inom snar framtid	945 »	54 »

Överläggningar med lantbruksnämnderna beträffande dessa bytesfastigheter har numera resulterat i att byten med domänverket redan genomförts eller pågår beträffande praktiskt taget samtliga fastigheter som ingå i a) ovan och även beträffande betydande del av under b) angiven areal. Därjämte pågår vissa byten med lantbruksnämnder inom län som icke medtagits i ovannämnda inventering.

Markbyten med *övriga myndigheter* upptar ca 200 ha.

Domänverkets markinköp

I motionerna framhålles

att nettoökningen i domänverkets innehav av inägojord och produktiv skogsmark under tiden 1930—1956 uppgått till ca 2 000 ha per år,

att en anmärkningsvärt expansiv inköspolitik under senare år lett till att den årliga nettoökningen i domänverkets innehav av inägojord och skogsmark ökat till ca 5 000 ha per år,

att trots denna inköspolitik markfonden fortsatt att växa,

att ökningen i ägoinnehavet synes strida mot principer som uttalats om att fördelningen på skilda ägarekategorier i stort sett bör bibehållas, samt

att därför och med tanke på anspråken på »statliga investeringar inom från utvecklingssynpunkt väsentligare områden» det finns anledning ifrågasätta om ej markfonden bör avvecklas.

Styrelsen får först ånyo erinra om den av riksdagens revisorer i berättelsen för år 1957 upptagna frågan om markfondens disposition. Revisorernas ställningstagande på den punkten finnes närmare återgivet i styrelsens inledningsvis återopade yttrande år 1959, och slutar berättelsen med följande uttalande:

»Mot bakgrunden av den utveckling som skildrats i det föregående vilja emellertid revisorerna framhålla önskvärldheten av att det allmännas markpolitik bedrivs efter sådana linjer att det beträffande markfondens handhavande fattade riksdagsbeslutet kan praktiskt fullföljas.»

I sitt utlåtande B 34 år 1958 instämde statsutskottet i revisorernas uttalande. Riksdagen beslöt i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit.

Domänstyrelsen kan med motionärerna konstatera att markfonden de senaste åren fortsatt att växa. Detta beror på att domänverket av olika anledningar icke haft möjlighet att genomföra inköp av den omfattning revisorerna ansett önskvärt. Onekligen har i vissa fall rent lokalt inköpsverksam-

heten kunnat resultera i betydande marktillskott. Sett i stort ligger dock saken till på ett annat sätt. Sålunda har sedan riksdagens revisorer i sin berättelse framlagt den statistik för åren 1930—1956 som i motionerna återgivits i fråga om domänverkets inköp och försäljningar av inägojord och skogsmark motsvarande arealsiffror för åren 1957—1960 varit följande.

	Markinköp		Markförsäljningar			
	Inägor	Skogsmark	för jordbruksändamål		för bostadsändamål	
	ha	ha	Inägor ha	Skogsmark ha	Inägor ha	Skogsmark ha
1957.....	208	1 288	336	719	36	23
1958.....	400	3 054	316	389	31	120
1959.....	497	3 499	273	251	115	111
1960.....	445	1 847	272	205	242	152
Summa	1 550	9 688	1 197	1 564	424	406

Detta innebär att under denna fyraårsperiod innehavet av inägojord minskat med .. 71 ha
 medan innehavet av skogsmark ökat med 7 718 »
 nettoökningen har alltså varit 7 647 ha
 eller i medeltal per år 1 912 ha
 (till följd av mycket små inköpsarealer under de första åren på 1950-talet blir motsvarande siffra för 10-årsperioden 1951—1960 endast 850 ha).

Då motionärerna har angivit nettoökningen under senare år till ca 5 000 ha/år har tydligen något misstag råkat ske vid bedömningen av de statistiksiffror som de haft till hands. I själva verket har storleksordningen på den genomsnittliga årliga nettoökningen av inägojord och skogsmark under åren 1957—1960 icke inneburit någon ändring i förhållande till motsvarande siffra för åren 1930—1956. Skulle nettoökningen 1957—1960 ha uppgått till den av motionärerna angivna, d. v. s. för de fyra åren sammantagna till ca 12 000 ha mera än i verkligheten, skulle givetvis detta mycket kraftigt kommit att påverka utvecklingen i fråga om markfonden. Beträffande den av motionärerna upptagna frågan om den inverkan domänverkets markinköpspolitik kan beräknas få på äganderättsförhållandena får styrelsen erinra om att detta spörsmål i slutet på förra året varit föremål för en fråga i riksdagen till Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet. Styrelsen tillåter sig att på den punkten hänvisa till statsrådets svar i riksdagens andra kammare den 28 november 1960.

Motionärernas farhågor i fråga om markfonden och äganderättsfördelningen kan vara förståeligt därest de grundar sina omdömen på en uppförstoring av lokalt vunna erfarenheter i fråga om omfattningen av domänverkets markinköp under enstaka år. Redan den ovannämnda statistiken i fråga om nettoökningen de senare åren talar dock ett annat språk. Härtill får styrelsen anföra följande. Domänverkets markinköp under senaste 10-årsperiod har varierat högst avsevärt om man jämför olika län. Det torde därför vara troligt att även blivande markinköp kommer att påverka äganderättsfördelningen olika inom skilda län. Ett försök till beräkning av denna påverkan i ett visst län kan då vara av intresse. Man kan i detta sammanhang göra det

overkliga antagandet att den nuvarande behållningen å markfonden, *helt* kommer att användas för inköp *uteslutande i ett län* och att samtliga inköp kommer att avse mark som f. n. tillhör gruppen »övriga enskilda skogar». Utväljes vid detta antagande som »inköpslän» det län där de största inköpen i verkligheten skett de sista två åren upptar kronoskogarna enligt 1952 års fastighetstaxering 8,3 % av länets totala skogsmarksareal, medan motsvarande siffra för »övriga enskilda skogar» är 82,4 %. Utgår styrelsen från ett erfarenhetsmässigt bedömt genomsnittligt inköpspris per ha skogsmark resulterar detta i att de nuvarande markfondspengarna, använda på sätt nyss sagts — innebärande antagandet att samtliga domänverkets inköp koncentreras till ett enda län — skulle medföra en ökning av kronoskogarnas andel av totala skogsmarksarealen inom ifrågavarande län med 4 å 5 %-enheter medan siffran för gruppen »övriga enskilda skogar» sjunker i motsvarande grad.

I detta sammanhang måste man också hålla i minnet att även om markfonden i dag i kronor räknat är större än någonsin förhållandet är ett helt annat om man transformerar behållningen i fonden till hektar inköpsmark. Här kommer för det första den allmänna försämringen av penningvärdet in i bilden men detta åtföljes av den ytterligare reduktion som sammanhänger med att realvärdet per ha skogsmark uttryckt i fast penningvärde numera är betydligt högre än i ett tidigare skede.

Även mot bakgrunden av ovanstående kan styrelsen instämma i Statsrådets och Chefens för Jordbruksdepartementets svar på den förutnämnda till honom ställda frågan, innebärande att domänverkets inköpsverksamhet i fråga om skogsmark icke kan innebära några för hela landet genomgripande förändringar i äganderättsförhållandena beträffande våra skogar.

Som stöd för tanken om avveckling av markfonden har motionärerna åberopat en tidigare skrivelse och ett remissyttrande år 1959 från riksräkenskapsverket. Styrelsen får med anledning härav erinra om att jordbruksutskottet i den frågan i sitt utlåtande nr 30 år 1959 (sid. 84) uttalat följande:

»Utskottet kan inte tillstyrka att någon ändring nu sker av de av riksdagen tidigare bestämda reglerna för dispositionen av markfondens tillgångar. Det av riksräkenskapsverket särskilt upptagna spörsmålet beröres av det arbete, vilket för närvarande bedrivs av den år 1953 tillsatta utredning som bl. a. har att överväga domänverkets framtida företagsform. Vid detta förhållande bör motionerna I: 354 och II: 435 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Riksdagen beslöt i enlighet med vad utskottet anfört.

Den av riksräkenskapsverket upptagna frågan har av jordbruksutskottet även behandlats i samband med motionerna I: 484 och II: 589 år 1960. Utskottet har emellertid i sitt utlåtande nr 22 icke funnit anledning intaga en annan ståndpunkt till dessa spörsmål än som skedde vid 1959 års riksdag. Härtill kan konstateras att 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna vid upprättande av sitt »Betänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna m. m. (SOU 1960: 32) väl berört vissa bemyndiganden rörande försäljning och inköp av mark men därvid icke funnit anledning föreslå någon ändring i det av riksdagen vid upprepade tillfällen godkända förfaringssättet i fråga om markfondens ställning och disposition.

Med hänsyn till vad ovan anförts får styrelsen avstyrka de remitterade motionerna.

Riksförbundet Landsbygdens folk har i ett den 28 mars 1961 dagtecknat remissyttrande behandlat såväl motionsparet I: 293 och II: 256 som motionen I: 295 och därvid anfört följande.

I likhet med motionärerna har riksförbundet noterat en ökad inköpsaktivitet från domänverkets sida under senare år. Domänverket har uppträtt såsom köpare, främst av skogsfastigheter i en utsträckning, som enligt uttalanden från olika trakter verkat störande på fastighetsmarknaden. Den inköps- och försäljningsverksamhet, som av domänverket bedrivits inom ramen för domänverkets markfond, har av olika skäl resulterat i en ökning av domänverkets markinnehav, vilket näppeligen varit avsikten vid tillskapandet av markfonden. Enligt riksförbundets uppfattning synes det framför allt finnas anledning ifrågasätta lämpligheten av den tendens, som riksförbundet anser sig kunna konstatera, nämligen att domänverket i stor utsträckning söker förvärva fastigheter med god skogstillgång inom jordbruksbygderna. Det borde ur allmän synpunkt vara angeläget att i första hand inrikta inköpsverksamheten på sådana områden och sådana fastigheter, där förutsättningarna för bedrivande av ett lönsamt jord- och skogsbruk i enskild regi bedöms som små på lång sikt.

I motionerna har yrkats ändring av de principer, som av statsmakterna antogs vid 1959 års riksdag rörande prissättningen vid domänverkets försäljningar för skogskomplettering. Innebörden av dessa principer torde i huvudsak vara, att priset skall framräknas med användande av den s. k. normalräntan som kapitaliseringsfaktor. Å andra sidan skulle vid markbyten med lantbruksnämnd m. fl. i samband med jordbrukets struktur-rationalisering den av lantbruksnämnderna tillämpade prisnivån kunna komma till användning. I den mån behovet av jord och skog från domänverket kan tillgodoses genom byten, synes sålunda några problem ur pris-synpunkt icke behöva uppstå. Om däremot möjligheterna att lösa angelägna rationaliseringsproblem icke kan ske annat än genom inköp från domänverket, kommer den angivna kapitaliseringsfaktorn att lägga hinder i vägen. Även ur en annan synpunkt torde den av domänverket tillämpade kapitaliseringsfaktorn verka hämmande på jordbrukets rationalisering. Genom att domänverket vid sina inköp anser sig kunna tillämpa nämnda kapitaliseringsfaktor, torde i många fall prisnivån ha kommit att drivas upp i jordbruksbygderna. Enligt riksförbundets uppfattning synes näppeligen skäl föreligga för domänverket att driva fram en prisnivå överstigande den i orten gängse nivån.

Vid skilda tillfällen har från statsmakternas sida gjorts uttalanden av innebörd, att någon förskjutning av markinnehavet mellan olika ägar-kategorier icke borde äga rum. Syftet med tillskapandet av markfonden torde jämväl ha varit att bibehålla ett i stort sett oförändrat markinnehav hos kronan. Enligt vad motionärerna visat har en dylik princip icke kunnat fasthållas, varför nu i motionerna framförs krav om en avveckling av markfonden. Riksförbundet instämmer helt i motionärernas uppfattning, att någon förändring av markinnehavet mellan de olika ägarkategorierna icke bör komma till stånd, men kan icke bedöma, huruvida en avveckling av markfonden skulle främja ett dylikt syfte.

I övrigt hemställer riksförbundet, att de i motionerna upptagna frågorna måtte tas upp till övervägande.

Lantbruksstyrelsen har i yttrande den 23 mars 1961 över motionen I: 295 under åberopande av i huvudsak samma motiv som i förenämnda yttrande över motionsparet I: 293 och II: 256 ansett att de av motionären berörda prisfrågorna bör på lämpligt sätt tas upp till behandling.

Domänstyrelsen har i sitt yttrande den 28 mars 1961 över motionen I: 295 hänvisat till sitt förut återgivna yttrande över motionsparet I: 293 och II: 256 samt härutöver anfört i huvudsak följande.

Av samma skäl som i fråga om markförsäljningar kan styrelsen icke acceptera lantbruksnämndernas s. k. marknadspris som norm för domänverkets markinköp. Styrelsen anser sig böra hålla en fast värderingsnivå som ger ett uttryck för vad objektet i fråga enligt styrelsens uppfattning i verkligheten är värt. Styrelsen anser sig också ha en säker grund att stå på eftersom den vid värderingarna tillämpade diskonteringsfaktorn är avsevärt högre än vad som enligt skogsforskningsinstitutets i olika sammanhang uttalade åsikt närmast motsvarar det sätt på vilket skogarna i vårt land f. n. skötes. Härtill kommer att styrelsen i sin markinköpsverksamhet fått åtskilliga kontroller på sin prisnivå i sådana fall då en fri konkurrens har varit möjlig, varvid det många gånger hänt att domänverket blivit utslaget på grund av konkurrenternas högre prisintentioner. Detta har gällt såväl större som mindre objekt och såväl vid olika former av frivilliga försäljningar som vid exekutiva auktioner.

Styrelsen vill i detta sammanhang också framhålla att domänstyrelsen alltid inhämtar lantbruksnämndernas yttrande över tilltänkta förvärv. Principiellt reflekterar för övrigt styrelsen icke på inköp av objekt som har karaktär av familjejordbruk. De inköpsärenden som mot lantbruksnämndernas avstyrkan har förts vidare till Kungl. Maj:t har varit undantagsfall och i regel avsett objekt av sådan betydande storleksordning att de falla utanför ramen för riktlinjerna för jordbrukets rationalisering.

I motionen uttalas vidare att markfonden »i större utsträckning än vad nu sker borde användas till byggande av skogsvägar och till anläggande av nya bestånd på de kvarvarande ofruktbara kalmarkerna inom landet». Enligt gällande regler för markfondens disposition får denna fond icke tagas i anspråk för dylika åtgärder, och synes motionären ha sammanblandat markfonden med domänverkets s. k. förnyelsefond. Då frågan om markfondens ianspråktagande för sådana åtgärder som bestridas av förnyelsefonden även upptagits i de likalydande motionerna I: 294 och II: 257 till årets riksdag får styrelsen på denna punkt hänvisa till styrelsens remissyttrande den 1 mars 1961 över sistnämnda motioner.

Med hänsyn till vad ovan anförts får styrelsen avstyrka den remitterade motionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett den 3 mars 1961 dagtecknat remissyttrande över motionerna I: 294 och II: 257 i huvudsak anfört följande.

Arbetsmarknadsstyrelsen vill i vad angår betydelsen av åtgärder för upprustning av statens skogsbruk, särskilt på svärförnygrade områden, liksom i fråga om ett utökat skogsbilvägbyggande, helt ansluta sig till motionärernas uppfattning.

Då emellertid en sådan upprustning även får anses integrera inköp och komplettering samt utbyte av skogsmark i arronderingssyfte får arbetsmarknadsstyrelsen, liksom statsrevisorerna i 1957 års berättelse § 39 samt statskontoret i dess förklaring över statsrevisorernas berättelse, framhålla vikten av att domänverkets markfond användes i enlighet med det riksdagsbeslut som fortfarande gäller.

Skulle domänverkets förnyelsefond anses otillräcklig för en effektiv upp- rustning ligger det enligt arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning närmare till hands att höja den nu gällande procentsatsen (12 %) för avsättning till den s. k. förnyelsefonden. En sådan höjning kan anpassas efter förelig- gande behov och då förnyelsefonden vid utgången av 1960 enligt prelimi- när beräkning stigit till ca 35 milj. kronor jämfört med 1959 års utgång då behållningen uppgick till ca 32,55 milj. kronor samt då avsättningen till förnyelsefonden, efter vad under hand inhämtats för år 1961 beräknas uppgå till 40 milj. kr., synes det arbetsmarknadsstyrelsen ej föreligga skäl för att medel ur domänverkets markfond tagas i anspråk för annat ända- mål än det av riksdagen en gång fastställda.

Riksräkenskapsverket har i ett den 18 mars 1961 dagtecknat remissytt- rande över motionsparet I: 294 och II: 257 uttalat sig sålunda.

De medel, som redovisas å domänverkets markfond, utgöras av försälj- ningsmedel för mark. Markfondens behållning ingår såsom en del av det i rikshuvudboken för domänverkets fond redovisade kapitalet. Domänver- kets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m. tillföres medel genom år- liga avsättningar av viss del av domänverkets bruttoinkomst av skogs- medel. Syftet med dessa avsättningar är att åstadkomma en utjämning, så att varje avverkningsår får gälda de återväxtkostnader, som hänföra sig till detsamma. Att såsom i föreliggande motioner föreslås överföra medel från markfonden till förnyelsefonden skulle innebära, att kapitalmedel tagas i anspråk för täckande av driftkostnader. En dylik åtgärd, som stri- der mot gällande budgetprinciper, torde icke böra komma i fråga. Anses förnyelsefonden böra förstärkas, torde detta liksom tidigare i första hand böra ske genom extra avsättning av domänverkets driftinkomster.

Under åberopande av det ovan anförda får riksräkenskapsverket avstyrka bifall till motionerna.

Domänstyrelsen har i remissyttrande den 11 mars 1961 anført följande i anledning av motionerna I: 294 och II: 257.

Styrelsen ansluter sig till motionärernas uppfattning att det är angelä- get att upprustningen av de statsägda skogarna fortsätter och att det är ett betydande samhällsintresse att så stor del som möjligt av även de svår- förnygrade markerna blir skogshärande. Härför erfordras — som motio- närerna påpekat — kostnadskrävande reproduktionsåtgärder.

Såväl själva återväxtarbetena som nyanläggning av vägar och andra åtgärder, vilka bekostas av medel ur förnyelsefonden, ha starkt forcerats under 1950-talet. Belastningen på förnyelsefonden och avsättningarna till densamma framgår av omstående uppställning.

Avsättningarna till förnyelsefonden bestämmas — efter förslag av do- mänstyrelsen — av Kungl. Maj:t för varje år till en viss procent av domän- verkets bruttoinkomst av skogsmedel. Procentsatsen har under en följd av år varit 12 %.

År	Ingående balans	Avsättning	%	Kostnader	Utgående balans
	Kronor	Kronor		Kronor	Kronor
1950.....	11 817 614	17 205 870	12	12 924 339	16 099 145
1951.....	16 099 145	28 123 967	12	13 624 951	30 598 161
1952.....	30 598 161	31 934 320	12	23 624 894	38 907 587
1953.....	38 907 587	26 811 274	12	28 850 014	36 868 847
1954.....	36 868 847	34 870 234	12	29 008 540	42 730 541
1955.....	42 730 541	34 654 411	12	29 518 404	47 866 548
1956.....	47 866 548	32 093 809	12	32 432 827	47 527 529
1957.....	47 527 529	34 582 164	12	35 948 420	46 161 273
1958.....	46 161 273	33 135 549	12	39 153 379	40 143 444
1959.....	40 143 444	30 032 758	12	37 622 511	32 553 690
1960 (preliminärt).....	32 553 690	38 300 000	12	35 600 000	35 200 000

Vilka belopp, som få tagas i anspråk ur förnyelsefonden, bestämmas likaledes av Kungl. Maj:t för varje år efter förslag av domänstyrelsen. Tidigare har angivits att omkring ett visst belopp fått tagas i anspråk. De senaste åren har emellertid i stället ett visst högsta belopp, som icke får överskridas, angivits. Sålunda har Kungl. Maj:t den 30 december 1960 förordnat att för den verksamhet, som bedrivs med anlitande av förnyelsefonden, under år 1961 må tagas i anspråk högst 39,6 miljoner kronor, varav dock 1 miljon kronor må av domänstyrelsen disponeras tidigast den 1 september 1961. Denna restriktivare hållning torde böra ses som i viss mån sammanhängande med de under 1960 genomförda och för 1961 planerade investeringsbegränsningarna för statliga anläggningsarbeten.

Styrelsen, vars strävan det är att på alla därför lämpade kronans marker bygga upp ett långsiktigt producerande skogsbruk, anser att detta mål bäst uppnås genom ett planmässigt inhämtande av den kvarstående eftersläpningen i fråga om skogsodling på sedan länge kala marker i samband med ett planmässigt utbyggande av skogsvägnätet. Allt för stark forcering av arbetena är icke lämplig främst med hänsyn till den fasta arbetskraftens sysselsättningsmöjligheter. Efter hand som eftersläpningen inhämtas minskar arbetskraftsbehovet, och den fortgående rationaliseringen och mekaniseringen verkar i samma riktning. Inom trakter, där arbetskraftsoverskott åtminstone tidvis ännu föreligger, måste avvecklingen ske successivt fram emot målet: en fast arbetarstam av lämplig storlek med full sysselsättning året runt.

Därest den verksamhet, för vilken medel ur förnyelsefonden anlitas, får bedrivas enligt de linjer styrelsen här i korthet angivit utan hinder och inskränkningar av ovan antydd art, torde en fortsatt avsättning till förnyelsefonden med ungefärligen hittillsvarande procentsats vara till fyllest för att bevara fonden vid en lämplig storlek. Om konjunktursvängningar skulle göra det nödvändigt att vissa år därutöver förstärka fonden, synes det vara mera i överensstämmelse med de av statsmakterna angivna principerna för fonden att procentsatsen för avsättningen tillfälligt ökas än att medel från annat håll, exempelvis från markfonden, tagas i anspråk för det planmässiga återvärtarbetet på skogarna.

Så som förnyelsearbetena under den senaste tioårsperioden bedrivits ha de haft stor sysselsättningsfrämjande effekt, och om de i fortsättningen få bedrivas i en lämplig takt, komma de att långsiktigt medverka till en jämn sysselsättning för domänverkets arbetskraft.

Om ytterligare arbeten bliva erforderliga ur arbetsmarknadssynpunkter synes det vara oriktigt att sådana arbeten skola belasta domänverkets medel. De böra utföras som beredskapsarbeten, såsom också i stor utsträckning skett de senaste åren, då betydande belopp på beredskapsstat ställts till domänstyrelsens förfogande för vägarbeten. Domänverkets möjligheter att erbjuda sysselsättningsobjekt för annan arbetskraft än sin egen äro dock begränsade och kunna icke utnyttjas alltför hårt utan risk för menlig inverkan på sysselsättningsmöjligheterna för domänverkets egna arbetare.

Under åberopande av vad ovan anförts får domänstyrelsen avstyrka de båda motionerna om användande av markfondens medel för skogsproduktions- och sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Utskottet

Övervägande flertalet av de spörsmål som beröres i förevarande motioner har behandlats av riksdagen under de senaste åren. Bland annat biträdde 1959 års riksdag ett av jordbruksutskottet gjort uttalande (JoU 30; rskr. 284) att den principiella inställning som i fråga om domänverkets deltagande i den yttre rationaliseringen av jordbruks- och skogsfastigheter intogs redan av 1947 års riksdag borde bibehållas. Densamma innebär, att kronan ej bör undandraga sig att i den mån så kan anses behöfligt med sin mark medverka till den yttre rationaliseringen i enlighet med för varje annan jordägare gällande principer. Enligt vad utskottet samtidigt anförde, visade utförda undersökningar att behovet av skogsmark för yttre rationalisering av enskildas fastigheter i stort sett kan tillgodoses med användning av de marktillgångar, som finnes hos eller kommer att förvärvas av lantbruksnämnderna. Likaledes anslöt sig 1959 års riksdag till jordbruksutskottets mening att den som genom det allmännas biträde erhåller skog till förstärkning av sin fastighet, ej bör åtnjuta bidrag av allmänna medel för att nedbringa anskaffningskostnaden under det värde skogen objektivt sett har med hänsyn till den avkastning som kan påräknas av den. Med utgångspunkt i denna princip hade utskottet funnit att ett avstående av skogsmark från domänverket mot lägre ersättning än den som framkommer vid tillämpning av domänstyrelsens värderingsmetodik, vilken innesluter en diskonteringsfaktor som är lika med den s. k. normalräntan, måste anses strida mot principen i fråga. Under beaktande av att lantbruksorganisationen genomsnittligt kunnat köpa skog och skogsmark till en lägre prisnivå än den som följer av nyssnämnda värderingsmetodik hade emellertid utskottet tagit fasta på att domänstyrelsen ansett det möjligt att vid interna markbyten mellan lantbruksnämnderna och domänverket tillämpa en annan prisnivå än den som kommer fram genom domänverkets värderingsmetodik. Härvid kunde jämlikt utskottet knappast avses någon annan prisnivå än lantbruksorganisationens.

Beträffande dispositionen av tillgångarna under domänverkets markfond

anförde 1958 års riksdag (SU B 34; rskr. B 56) — under erinran om att statsmakterna fastställt att medel som inflyter vid försäljning och annan överlåtelse av på domänfonden redovisad mark skall användas för återköp av skogsmark — att det allmännas markpolitik bör bedrivas på sådant sätt att nämnda riktlinjer kan praktiskt fullföljas, självfallet under all rimlig hänsyn till enskilda markägares berättigade intressen. Uttalanden av enahanda innebörd gjordes av 1958, 1959 och 1960 års jordbruksutskott (JoU 1958: A 14; rskr. 1958: A 209, JoU 1959: 30; rskr. 1959: 284, JoU 1960: 14 och 22; rskr. 1960: 179 och 304).

Vid behandlingen av de nu föreliggande motionsyrkandena har utskottet funnit att några sådana omständigheter inte inträffat som kan motivera omprövning av de i det föregående åsyftade riksdagsbesluten. De angivna vägledande principerna för domänverkets markpolitik har hittills visat sig vara ändamålsenliga. Verksamheten med markbyten har intensifierats och i viss mån utsträckt till att omfatta jämväl byten med det mindre skogsbruket. Mot bakgrunden av de rådande otillfredsställande arronderingsförhållandena inom stora delar av vårt land anser emellertid utskottet det angeläget att domänverket liksom även andra statliga organ som förvaltar kronoegendom, söker än mer intensifiera verksamheten med arronderingsbyten av skogsmark och därvid i ökad omfattning samverkar med lantbruksorganisationen och lantmäteriets specialorganisationer, vilka senare bör så snart omständigheterna det medger fullgöra de ifrågakommande lantmäteriförrättningarna. Enligt utskottets mening bör utrymme för bytesverksamhet mellan domänverket å ena sidan samt å andra sidan lantbruksorganisationen, enskilda och bolag i syfte ej blott att åstadkomma förbättrade arronderingsförhållanden utan även en likaledes angelägen storleksrationalisering av skogs- och jordbruksfastigheter kunna föreligga i betydligt större utsträckning än som enligt domänstyrelsens remissyttrande hittills förekommit. Särskilt bör det vara möjligt att avsevärt vidga den hittills ringa bytesverksamheten med de två förstnämnda kategorierna. Inom lantbruksorganisationen synes böra göras en förnyad inventering i fråga om tillgången på för byten med bland andra kronan lämplig mark. Den berörda yttre rationaliseringsverksamheten bör enligt utskottets mening inte få hindras av brist på därför erforderliga personella och andra resurser vid vare sig domänverket, lantbruksorganisationen eller lantmäteriet. Ändamålsenligt synes vara om Kungl. Maj:t ville vidtaga sådana åtgärder som må finnas lämpliga för intensifiering av markbyten av här åsyftat slag samt därefter fortlöpande följa utvecklingen på området i fråga. Domänstyrelsen har, såsom framgår av ett förut återgivet remissyttrande, förklarat sig positiv till dokumenterade behov av ianspråktagande av kronomark för jordbruksrationaliseringen, vare sig denna medverkan bör ha formen av markbyte eller markförsäljningar.

I vissa av motionerna har gjorts gällande att den av domänverket med markfondens medel bedrivna verksamheten med inköp av skogsmark erhållit en sådan omfattning att härigenom en förskjutning av den rådande huvudsakliga fördelningen av jordbruks- och skogsmark mellan staten, bolag och enskilda kan befaras uppkomma. Den nettoökning av domänverkets innehav av inägojord och produktiv skogsmark, som ägt rum under fyraårsperioden 1957—1960, uppgår enligt den av domänverket lämnade, i det föregående redovisade statistiken till mindre än 2 000 hektar per år medan motsvarande ökning för hela perioden 1951—1960 är genomsnittligen 850 hektar per år. Dessa ökningstal måste enligt utskottet anses vara relativt små och de saknar någon större betydelse för markfördelningen mellan sagda tre ägarkategorier om man ser såväl till landet i dess helhet som till de skilda länen. Utskottet erinrar i sammanhanget om att markfondens nuvarande storlek över huvud ej medger markinköp av sådan omfattning att någon förskjutning av betydelse av relationstalen mellan de ifrågakvarande ägarkategorierna kan åstadkommas.

Utskottet vill emellertid framhålla att i samband med 1958 års jordlagsutrednings översyn av jordförvärvs- och bolagsförbudslagarna, vilken avses komma att avslutas innevarande år, en omprövning bör ske av markpolitiken över huvud taget.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker vad i motionerna I: 293 och II: 256 samt I: 295 yrkats rörande avveckling av markfonden och om begränsning av domänverkets förvärv av fastigheter.

I fråga om prissättningen vid domänverkets försäljning, inköp och byten av skogsmark finnes enligt utskottets mening ingen anledning frånga de av 1959 års riksdag beslutade normerna. Dessa har nämligen visat sig fullt tillfredsställande och ägnade att främja sådan yttre rationalisering av skogsfastigheter vari kronomark ingår. Utskottet vill erinra om att den s. k. normalräntan numera är 4,75 procent och att den kan förväntas komma att ytterligare stiga. Härigenom sker för övrigt ett närmande mellan de värdenivåer beträffande skogsmarken som ernås vid tillämpningen av domänverkets respektive lantbruksorganisationens värderingsmetoder. I sammanhanget vill utskottet även framhålla att de förmånliga försäljningsvillkor som domänverket kan erbjuda uppenbart bör underlätta enskildas direkta eller indirekta markköp från verket.

Vad gäller det i motionsparet I: 294 och II: 257 framförda förslaget om användning av medel från domänverkets markfond för skogsproduktions- och sysselsättningsfrämjande åtgärder torde böra erinras om att enligt gällande bestämmelser de skogliga upprustningsåtgärderna inom domänverkets områden normalt skall finansieras med medel ur verkets förnyelsefond. Till denna fond avsättes årligen viss procent — för närvarande tolv procent — av domänverkets bruttoinkomst av skogsmedel. Om arbetsmarknadsläget så påfordrar ställes även beredskapsmedel till förfogande

för ändamålen. Enligt utskottets uppfattning bör, i den mån ytterligare medel erfordras för de av motionärerna avsedda åtgärderna hänförliga till den löpande driften av domänverkets skogar och beredskapsmedel ej stå till buds, en ökning kunna ske av de årliga avsättningarna, som bestäms av Kungl. Maj:t. Att anlita markfondens medel — vilka har karaktär av kapitalmedel — för sagda åtgärder finner utskottet strida mot gällande budgetprinciper. Utskottet avstyrker därför bifall till sistberörda motionsyrkande.

Aberopande det anförda hemställer utskottet, som jämväl avstyrker övriga här ej särskilt behandlade motionsförslag,

att riksdagen må avslå motionerna I: 293 och II: 256, I: 295 ävensom I: 294 och II: 257; samt

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i det föregående anført angående intensifierad yttre rationaliseringsverksamhet vari kronomark ingår, m. m.

Stockholm den 10 april 1961

På jordbruksutskottets vägnar:

HJALMAR NILSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Jonsson, Bertil Andersson, Hermansson, Hjalmar Nilsson, Carl Eskilsson*, Mossberger, Jonasson, Uno Olofsson* och Åkesson*;

från a n d r a kammaren: herrar Sköld, Svensson i Ljungskile*, Hæggbloom, Lindström*, fru Lindskog, herrar Johanson i Västervik, Eskilsson i Likenäs, Elmwall, Hamrin i Kalmar och Hedin.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) Av herrar *Hermansson, Jonasson* och *Elmwall* vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Flertalet av de i förevarande motioner berörda spörsmålen rörande domänverkets markpolitik m. m. har behandlats av riksdagen under de senaste åren. Utskottet finner det angeläget, att dessa frågor snarast upptages till prövning.

Det kan visserligen konstateras, att domänverkets verksamhet med markbyten i viss mån intensifierats. Även om densamma utsträckts till att omfatta även byten med det mindre skogsbruket, har den dock i huvudsak omfattat byten med skogsbolag. Mot bakgrunden av de rådande otillfreds-

ställande arronderingsförhållandena inom stora delar av vårt land anser utskottet det angeläget, att domänverket liksom även andra statliga organ som förvaltar kronoegendom söker än mer intensifiera verksamheten med arronderingsbyten av skogsmark och därvid i ökad omfattning samverkar med lantbruksorganisationen och lantmäteriets specialorganisationer, vilka senare bör så snart omständigheterna det medger fullgöra de ifrågakommande lantmäteriförrättningarna. Enligt utskottets mening bör utrymme för bytesverksamhet mellan domänverket å ena sidan samt å andra sidan lantbruksorganisationen, enskilda och bolag i syfte ej blott att åstadkomma förbättrade arronderingsförhållanden utan även en likaledes angelägen storleksrationalisering av skogs- och jordbruksfastigheter kunna föreligga i betydligt större utsträckning än som enligt domänstyrelsens remissyttrande hittills förekommit. Särskilt bör det vara möjligt att avsevärt vidga den hittills ringa bytesverksamheten med lantbruksorganisationen och enskilda skogsägare. Inom lantbruksorganisationen synes böra göras en förnyad inventering i fråga om tillgången på för byten med bl. a. kronan lämplig mark. Den berörda yttre rationaliseringsverksamheten bör enligt utskottets mening inte få hindras av brist på därför erforderliga personella och andra resurser vid vare sig domänverket, lantbruksorganisationen eller lantmäteriet. Ändamålsenligt synes vara om Kungl. Maj:t ville vidtaga sådana åtgärder som må finnas lämpliga för intensifiering av markbyten av här åsyftat slag samt därefter fortlöpande följa utvecklingen på området i fråga. Domänstyrelsen har, såsom framgår av remissyttrande, förklarat sig positiv till dokumenterade behov av ianspråktagande av kronomark för jordbruksrationaliseringen, vare sig denna medverkan bör ha formen av markbyte eller markförsäljningar.

I fråga om markförsäljningar vill utskottet framhålla, att domänverket hittills i anmärkningsvärt liten omfattning bidragit till jord- och skogsbrukets fortgående rationalisering. Såsom i vissa av de förevarande motionerna anförts, har den av domänverket med markfondens medel bedrivna verksamheten med inköp av skogsmark erhållit en sådan omfattning, att härigenom en förskjutning av den rådande huvudsakliga fördelningen av jordbruks- och skogsmark mellan staten, bolag och enskilda kan befaras uppkomma. Den nettoökning av domänverkets innehav av inägojord och produktiv skogsmark, som ägt rum under fyraårsperioden 1957—1960, uppgår enligt den av domänverket lämnade, i det föregående redovisade statistiken till i det närmaste 2 000 hektar per år medan motsvarande ökning för hela perioden 1951—1960 är genomsnittligen 850 hektar per år. Sådana ökningstal, som på längre sikt måste anses vara av stor betydelse, synes utskottet strida mot de ursprungligen fastställda principerna, att fördelningen av skogsmarken på de skilda ägarkategorierna i stort sett borde bibehållas oförändrad. Utskottet vill med anledning härav understryka angelägenheten av att en sådan markpolitik i fortsättningen bedri-

ves, att domänverkets markinnehav inte ökas ytterligare. Såsom i motionen I: 295 förordas bör lantbruksnämnds avstyrkande av domänverkets ansökningar om förvärvstillstånd tillerkännas högsta vitsord.

Såsom framhålles i motionerna torde den främsta anledningen till att domänverket i så ringa utsträckning kunnat bidra till jord- och skogsbrukets fortgående rationalisering vara den prissättning, som tillämpas vid domänverkets försäljning och inköp av skogsmark. De av statsmakterna år 1959 angivna principerna för prissättningen innebär i huvudsak, att priset vid försäljning från domänverket mot vederlag i penningar framräknas med användande av en kapitaliseringsfaktor, som motsvarar den s. k. normalräntan, f. n. 4,75 procent, medan priset vid markbyten med lantbruksnämnd må ansluta sig till prisnivån vid lantbruksnämndernas köp och försäljningar. Sistnämnda pris motsvarar en kapitaliseringsfaktor, som för närvarande och sannolikt för överskådlig tid ligger högre än normalräntan. Även om domänverkets försäljningsvillkor, såsom domänstyrelsen framhållit i sitt remissyttrande, innehåller förmåner i fråga om avbetalningsköp och bunden ränta, medför dock denna prissättning väsentligt över marknadsvärdet betydande olägenheter för rationaliseringsverksamheten. Därtill kommer, att den högre prisnivåns tillämpning även vid domänverkets markinköp medför olägenheter för verksamheten med skogskomplettering, så till vida att dispositionen av det enskilda skogsbrukets tillgångar för lämplig skogskomplettering inom bondeskogsbrukets ram försvåras. Utskottet anser, att den kapitaliseringsfaktor och prisnivå, som tillämpas vid lantbruksnämndernas köp och försäljningar, bör vara normerande även för domänverkets köp och försäljningar.

I motionerna I: 293 och II: 256 framhålles vidare, att domänverkets markfond bör avvecklas och att domänstyrelsen i stället i likhet med övriga affärsverksstyrelser bör ha att utverka investeringsanslag för markförvärv. Mot bakgrunden av vad ovan anförts finner utskottet det angeläget, att denna fråga upptages till prövning.

I motionerna I: 294 och II: 257 har förordats att i avvaktan på beslut om avveckling av markfonden medel från densamma bör kunna överföras till förnyelsefonden att ianspråktagas för olika skogsproduktions- och sysselsättningsfrämjande åtgärder. Sådana åtgärder avser bl. a. skogsbilvägnätets utbyggnad, skogsdikningar och anläggande av nya bestånd på kvarvarande ofruktbara kalmarker. Det är enligt utskottets mening lämpligt, att markfondens medel tages i anspråk för sådana investeringar i grundförbättrande syfte.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 293 och II: 256 samt motionen I: 295 må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i det föregående anført angående intensifierad yttre rationaliseringsverksamhet, vari kronomark

ingår, ävensom angående riktlinjerna i övrigt för domänverkets markpolitik;

att riksdagen med bifall till motionerna I: 293 och II: 256 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning och förslag rörande avveckling av domänverkets markfond; samt

att riksdagen med bifall till motionerna I: 294 och II: 257 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att — i avvaktan på beslut om avveckling av domänverkets markfond — medel från markfonden må kunna överföras till förnyelsefonden att ianspråktagas för skogsproduktionsfrämjande åtgärder i enlighet med vad utskottet ovan anfört.»

2) Av herrar *Lage Svedberg, Mossberger, Johanson* i Västervik och *Eskilsson* i Likenäs, vilka ansett att andra stycket i utskottets utlåtande å s. 17 bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill emellertid peka på de spörsmål som uppkommer genom att utvecklingen går i riktning mot ett större utbud av skogsmark från enskilda fastighetsägare än vad som till skäligt pris kan finna avsättning inom denna ägarkategori. Antalet av skogsmarksinköp intresserade enskilda brukare med tillgång till erforderligt inköpskapital är nämligen och får antagas i framtiden komma att förbli relativt sett begränsat. Med hänsyn härtill framstår det för utskottet som önskvärt att markpolitiken omprövas och att staten, liksom även bolagen, beredes möjlighet att utan fördröjande hinder i ökande omfattning bland annat i avfolkningsbygderna och liknande trakter övertaga till försäljning utbjuden skogsmark. Någon begränsning av domänverkets markförvärv till enbart nyss angivna trakter bör dock ej komma i fråga utan verket bör anses vara en med övriga kategorier likaberättigad köpare i samtliga områden av landet, dock med beaktande av eventuellt föreliggande behov att utnyttja den ifrågavarande salubjudna marken för i tiden relativt näraliggande storleksrationalisering genom lantbruksorganisationens förmedling. Vad nu sagts synes böra uppmärksammas bland annat av lantbruksnämnderna vid deras avgivande av yttranden i anledning av förslag från domänverket om markförvärv.»

3) Av herrar *Jonsson* och *Hjalmar Nilsson*.